

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Çerçevesinde 5. Sınıf Ders Kitaplarında Toplumsal Sorunların İncelenmesi

Examining Social Problems in 5th Grade Textbooks within the Framework of the 2024 Social Studies Course Curriculum

Emine Karasu Avcı, Melike Faiz

Yazar Bilgileri

Emine Karasu Avcı
Doç. Dr., Kastamonu
Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal
Bilimler Eğitimi,
eavci@kastamonu.edu.tr

Melike Faiz
Doç. Dr., Kastamonu
Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal
Bilimler Eğitimi,
mfaiz@kastamonu.edu.tr

ÖZ

Toplumsal sorunlar, toplumun geniş kesimlerini etkileyen ve sosyal, ekonomik, kültürel ya da çevresel açıdan olumsuz sonuçlar doğuran meselelerdir. Bu tür sorunlar, bireylerin yaşam kalitesini düşürerek toplumsal huzursuzluklara yol açabilir ve çözüm gerektiren ortak konular olarak değerlendirilir. Sosyal bilgiler dersi ise sosyal bilimler disiplinlerinden beslenen, kapsamlı bir içeriğe sahip bir eğitim alanıdır. Bu dersin temel amacı, bilinçli ve sorumluluk sahibi vatandaşlar yetiştirmektir. Bu nedenle, derste toplumsal sorunlara yer verilmesi, öğrencilerin bu sorunları tanımlarını ve çözüm yolları geliştirmelerine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, bu çalışmada 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı doğrultusunda 5. sınıf ders kitaplarında toplumsal sorunların nasıl ele alındığı incelenmiştir. Araştırmada nitel yöntem kullanılarak doküman incelemesi tekniğinden faydalanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. Çalışma sonucunda ders kitaplarında en çok doğal afetler, çevre kirliliği, kültürel yozlaşma, göç, sığınmacı sorunları, kültürel mirasa duyarlılık, kişisel hakların ihlali, küresel ısınma ve teknolojinin olumsuz etkileri gibi toplumsal sorunlara yer verildiği belirlenmiştir. Ayrıca toplumsal sorunların ders kitaplarında eşit şekilde dağıtılmadığı gözlemlenmiştir; "Evimiz Dünya" öğrenme alanında bu sorunlara daha fazla yer verilirken "Ortak Mirasımız" öğrenme alanında daha sınırlı bir biçimde ele alındığı tespit edilmiştir.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler
Sosyal bilgiler
Toplumsal sorun
Sosyal bilgiler ders kitabı

Keywords
Social studies
Social problems
Social studies text book

Makale Geçmişi
Geliş: 27.02.2025
Kabul: 04.07.2025

ABSTRACT

Social problems affect large segments of society and lead to negative social, economic, cultural, or environmental consequences. Such problems can diminish individuals' quality of life, causing social unrest and necessitating solutions as common concerns. Social Studies, a field of education drawing from various social science disciplines, has a comprehensive curriculum. The primary objective of this course is to cultivate informed and responsible citizens. Therefore, incorporating social problems into the curriculum aims to help students recognize these challenges and develop solutions. This study examines how social problems are addressed in 5th grade textbooks in line with the 2024 Social Studies Curriculum. A qualitative research method was employed, utilizing document analysis as the primary technique. The collected data were analyzed using content analysis. The findings indicated that social problems such as natural disasters, environmental pollution, cultural degradation, migration, refugee issues, cultural heritage sensitivity, personal rights violations, global warming, and the negative impacts of technology were the most frequently covered topics in textbooks. Additionally, it was observed that social problems were not evenly distributed across the textbooks. The "Our Home: Earth" learning domain included more discussions on these topics, whereas the "Our Common Heritage" learning domain addressed them more broadly.

Makale Türü

Araştırma

Önerilen Atf Karasu-Avcı, E. & Faiz, M. (2025). 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı çerçevesinde 5. sınıf ders kitaplarında toplumsal sorunların incelenmesi. *TEBD*, 23(2), 1237-1262. <https://doi.org/10.37217/tebd.1648025>

Giriş

Toplumsal sorunlar, toplumların işleyişinde önemli bir rol oynayarak bireylerin refahını etkiler ve kolektif deneyimleri şekillendirmektedir. Disiplinler arası bir alan olan sosyal bilgiler eğitimi, öğrencilerin bu sorunlara dair farkındalık kazanmasını sağlamak ve onları toplumsal meseleleri analiz edip çözüm üretebilecek becerilerle donatmak açısından kritik bir rol oynayan bir derstir. Bu ders kapsamında hazırlanan ders kitapları, öğrencilerin toplumsal sorunlara bakış açısını şekillendiren temel eğitim materyalleri arasında yer alır ve bu problemlerin nasıl ele alındığını anlamak, müfredattaki yerini ve önemini değerlendirmek açısından büyük önem taşır. Bu çalışmada, 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı çerçevesinde, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında toplumsal sorunların nasıl temsil edildiğini incelemek amaçlanmıştır. Bu bağlamda önce toplumsal sorunların ne olduğu açıklanacaktır.

Son üç yüzyılda dünya, köklü ve hızlı değişimlere sahne olmuştur. Özellikle 18. yüzyılda Batı’da başlayan Aydınlanma Çağı, zamanla tüm toplumları etkisi altına almıştır. Fransız İhtilali’nin öncülük ettiği milliyetçilik akımları, İngiltere’de başlayıp Avrupa’ya yayılan Sanayi Devrimi ve ardından gelen I. ve II. Dünya Savaşları, insanlığı derinden sarsan sosyolojik değişimlere yol açmıştır. 20. yüzyılın ortalarından itibaren hız kazanan bilişim teknolojilerindeki ilerlemeler, bireyler ve toplumlar arasında büyük dönüşümler yaratmış; bu süreç, kaçınılmaz olarak çeşitli toplumsal sorunların doğmasına ve mevcut problemlerin artmasına sebep olmuştur. Çevre ve doğaya yönelik sorunların da eklenmesiyle birlikte, toplumlar ciddi yaralar almaya başlamıştır. Günümüzde yerelde ortaya çıkan bir mesele, gelişmiş iletişim ve bilişim teknolojileri sayesinde kısa sürede küresel bir boyut kazanabilmektedir. Toplumlar, varlıklarını sürdürebilmek adına çeşitli kurumlar ve yapılar geliştirmiştir ve bu kurumlar arasında eğitim, temel bir rol üstlenir. Toplumun eğitimden beklentileri büyüktür. Çünkü eğitim, toplumsal sorunların çözümünde en güçlü araçlardan biri olarak kabul edilir (Aydemir, 2020). Bu gelişmeler ışığında, eğitim sistemlerinin toplumsal sorunların hem çözümünde hem de bireylerin topluma kazandırılmasında oynadığı rol daha da önem kazanmıştır.

21. yüzyılda eğitim sistemlerinin temel hedefi, nitelikli bireyler ve sağlıklı bir toplum yetiştirmektir. Bu amaç doğrultusunda eğitim, bireylerin istenilen davranışları sergileyebileceği şekilde gelişimini destekleyerek, iyi insan ve bilinçli vatandaşlardan oluşan bir toplumun oluşmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir. Ancak bu hedefe yönelik yapılandırılmış eğitim sistemlerinden mezun olan bireylerin zaman zaman toplumsal sorunların kaynağı haline geldiği de görülmektedir. Bu durum, bireylerin yalnızca akademik değil, bilişsel, duygusal ve psiko-motor alanlarda da dengeli bir şekilde yetiştirilmesinin önemini ortaya koymaktadır (Yeşilyurt, 2016). Bireyler artık bilgi ve beceri kazanmanın ötesinde toplumsal hayatın yaşanması, devam etmesi ve kalkınmasını da sağlayacak sorumluluğa da

sahip olmalıdırlar (Akdağ ve Taşkaya, 2011). Bu bağlamda, bu araştırmada 2024 SBDÖP kapsamında hazırlanan 5. sınıf ders kitaplarında yer alan toplumsal sorunların belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Toplumsal sorunlar, bir toplumun büyük bir kesimi tarafından kabul edilemez, istenmeyen ve tahammül edilemeyen durumlar olarak tanımlanabilir. Bu tür sorunlar, normlardan sapma, uygunsuz davranışlar sergileme, çatışmaların artması ve toplum düzenine aykırı tutumların ortaya çıkması şeklinde kendini gösterebilir (Marshall, 1999; Theodorson ve Theodorson, 1969). Toplumsal sorunlar, toplumun kendi dinamikleriyle ortaya çıkan, evrensel ve nesnel nitelikte olan, toplumun zarar görmesine yol açan ve bireyleri etkileyen durumlardır. Bu tür sorunlar zamanla birikerek daha büyük boyutlara ulaşabilir. Bu sorunların çözülmesinde ortak hareket edilmesi, toplumsal katılım ve eylemler gereklidir. Bir olayın toplumsal sorun olarak kabul edilip edilmemesi konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Asıl mesele, topluma zarar veren durumun hangi şartlar altında değiştiği ve nasıl bir çözüm üretileceğidir. Toplumsal sorunları belirleyen temel unsur, birden fazla kişinin aynı olayı sorun olarak değerlendirmesidir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken önemli nokta, bir olay bazı kişiler tarafından toplumsal sorun olarak görülürken, diğerleri tarafından böyle algılanmayabileceğidir. Bu durum, toplumdaki birey ve grupların ekonomik, sosyokültürel ve siyasi deneyimlerinin farklılığından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu farklılıklar yalnızca bireysel deneyimlerle sınırlı kalmayıp örgütsel bağlar ve iletişim yolları üzerinden de kendini gösterebilir (Çoban, 2022; Vapur, 2024). Bu sorunların en belirgin özellikleri toplumun değerlerini, huzurunu ve genel iyiliğini tehdit etmeleridir (Poplin, 1978). Terör, şiddet, ekonomik krizler, psikolojik sıkıntılar, işsizlik ve güven sorunları gibi durumlar, bireylerin günlük yaşamlarını olumsuz etkileyerek yaşam kalitelerini düşürmektedir. Son yüzyılda bu tür sorunların hızla arttığı dikkat çekmektedir. Açlık, yoksulluk, ırkçılık, aşırı nüfus artışı, suç oranlarının yükselmesi, çocuk istismarı, göç hareketleri, sağlık ve eğitim sorunları, güvenlik açıkları, enerji krizi, çevre kirliliği ve küreselleşme, günümüzün en yaygın toplumsal sorunları arasında yer almaktadır (Yazıcı ve Arıbaş, 2011).

Sosyal bilgiler dersi, bireylerin toplumsal yaşamla olan etkileşimlerini anlamalarına ve bu bağlamda kendilerini geliştirmelerine önemli bir katkı sağlar. Bu ders, geleceğin vatandaşlarını bilinçli bireyler olarak yetiştirmek için kritik bir rol oynar (İbret vd., 2016). Sosyal bilgiler aracılığıyla öğrenciler, tarihî olayları, kültürel mirası ve toplumsal yapıları öğrenirken, aynı zamanda güncel sorunları da analiz edebilirler. Bu sayede eleştirel düşünme yetenekleri gelişir ve probleme çözüm üretebilme becerileri kazanırlar. Öğrenciler, yaşadıkları çevreyi ve dünya genelindeki dinamikleri anlayarak, toplumsal sorumluluklarını daha iyi kavrayabilirler (Güven, 2005). Dersin içeriğinde yer alan konular, öğrencilerin evrensel ve milli değerlerini anlamalarına yardımcı olur. Bu da onlara hem kendi kültürlerini tanıma fırsatı sunar hem de farklı kültürler hakkında bilgi edinmelerini sağlar. Sonuç olarak sosyal bilgiler dersi, bireylerin daha adil, bilinçli ve etkin toplumlar yaratma yolunda aktif rol almalarına zemin hazırlar

(Doğanay, 2004; Gömleksiz ve Cüro, 2011). Bu nedenle, sosyal bilgiler eğitimi sadece bilgi aktarımından ibaret olmayıp, bireylerin karakter gelişimine ve toplumsal katılımlarına katkıda bulunan önemli bir süreçtir.

Dünyada meydana gelen gelişmeler ve değişimler, SBDÖP'na da yansımış ve bu durum özellikle 2005 ve 2018 programlarında kendini göstermiştir. Bu programlarda, toplumsal olaylara duyarlı bireyler yetiştirmeye yönelik hedeflere yer verilmiştir. 2005 ve 2018 öğretim programlarının amaçları incelendiğinde, toplumsal kavramlar, değişimler, sorunlar ve değerlerle ilgili maddelerin öne çıktığı görülmektedir. Özellikle 2018 yılında yapılan güncellemelerle, toplumsal değişimlere ve değerlere ilişkin yeni maddeler eklenmiş ve böylece program daha güncel ve etkili bir yapıya kavuşturulmuştur (Bayrak, 2021). Maarif Modeli'ne göre hazırlanan 2024 SBDÖP'nın özel amaçlarının 16. maddesinde "Sosyal bilimlere ilişkin metodolojik bilgiye sahip bireyler olarak toplumsal sorunlara ilişkin strateji ve çözüm üretmeleri" ve 17. maddesinde "Toplumsal sorunlara yönelik sosyal bilimlerin araştırma ve inceleme yöntemlerini kullanarak fikir ve çözüm üretmeleri" şeklinde toplumsal sorunlara değinildiği görülmektedir. Ayrıca birlikte yaşamak ve yaşayan demokrasimiz öğrenme alanlarının öğrenme çıktılarında toplumsal sorun kavramı vurgulanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2024).

Alanyazın incelendiğinde eğitim alanında toplumsal sorunlar başlığını ele alan bazı çalışmalara rastlanılmaktadır (Aydemir, 2020; Bayrak, 2021; Erdem, 2010; İbret vd., 2016; İbret vd., 2022; İlter, 2019; Şahin, 2021; Taşbaşı, 2011; Vapur, 2024; Yeşilyurt, 2016; Yolcu vd., 2017; Züngür, 2022). Erdem (2010) çalışmasında, sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları toplumsal sorunlar ile bu sorunların öğretmenlerin performansları üzerindeki etkilerini incelemiştir. Sabancı vd. (2017) sekizinci sınıf öğrencilerinin küresel sorunlara yönelik görüşlerini ortaya koymuşlardır. Taşbaşı (2011) ise taşınmalı eğitim sürecinde karşılaşılan toplumsal sorunlara odaklanmıştır. İbret vd. (2016), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının toplumsal sorunlara yönelik görüşlerini ele alırken Yolcu vd. (2017) öğretmen adaylarının toplumsal sorunlara bakış açılarını araştırmıştır. İlter (2019) çalışmasında, küreselleşme döneminde meydana gelen toplumsal sorunları ele almıştır. İbret vd. (2022) ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin toplumsal sorun algılarını incelemiştir. Aydemir (2020) çalışmasında lise öğrencilerinin gözünden günümüzün toplumsal sorunları, bu sorunların nedenleri, olası çözümleri ve gelecekte ortaya çıkabilecek muhtemel sorunları değerlendirmiştir. Bayrak (2021) ise 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde uygulanan değer odaklı etkinliklerin, öğrencilerin toplumsal sorunları kavrama becerileri üzerindeki etkisini araştırmıştır. Yeşilyurt'un (2016) çalışmasında, duyuşsal alanın toplumsal sorunların çözümüne katkısı araştırılmıştır. Vapur (2024) çalışmasında sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan toplumsal sorunları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Son olarak Züngür (2022) çalışmasında eğitim alanına güncel sorunların yansımalarını ele almıştır. Alanyazında yer alan çalışmalar ele alındığında 2024 SBDÖP çerçevesinde 5. sınıf ders kitaplarında toplumsal sorunların incelenmesine ilişkin herhangi bir çalışmanın yer almadığı

görülmektedir. Bu durum sosyal bilgiler eğitimi alanında bir boşluğa dikkat çekmesi bakımından önem arz etmektedir.

Bu çalışma, ilköğretim düzeyinde toplumsal sorunların ele alınmasının, öğrencilerde farkındalık ve duyarlılık geliştirmedeki etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda sosyal bilgiler dersinin bu misyonu ne ölçüde yerine getirdiğini değerlendirme açısından önem taşımaktadır. 2024 SBDÖP doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarının içeriği incelenerek programda toplumsal sorunlara ne ölçüde yer verildiği analiz edilecektir. Bu analiz, eğitim politikalarının yeniden değerlendirilmesi ve geliştirilmesi sürecine katkı sağlayacak veriler sunmayı hedeflemektedir. Ayrıca çalışmada, toplumsal sorunların ders kitaplarındaki dağılımı tespit edilerek öğretim materyallerinin geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunulacaktır. Toplumsal duyarlılığa sahip bireyler yetiştirmek, vatandaşlık eğitimi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bireyler, yalnızca kendi hak ve sorumluluklarının farkında olmakla kalmaz, aynı zamanda toplumun ihtiyaçlarına, adaletsizliklere, çevresel sorunlara ve farklı grupların karşılaştığı zorluklara karşı da duyarlıdır. Bu durum, vatandaşlık eğitiminin temel hedeflerine ulaşmasında kritik bir rol oynar. Toplumsal sorunlara kayıtsız kalmayan ve çözüm üretme sürecine katılan bu bireyler, aktif vatandaşlık anlayışını geliştirerek demokrasinin güçlenmesine katkı sağlar. Ayrıca ayrımcılıkla mücadele eder, eşitlik ve insan haklarını savunarak sosyal adaletin yerleşmesine yardımcı olurlar. Empati ve hoşgörü duyguları gelişmiş bireyler, farklı görüşlere ve yaşam tarzlarına saygı göstererek barışçıl bir toplumun inşasına katkı sunar. Toplum bilinciyle hareket eden bu bireyler, yalnızca kendi çıkarlarını değil, toplumun ortak iyiliğini de gözetir; bu da katılımcı ve dayanışmacı bir toplum yapısının temelini oluşturur. Aynı zamanda çevresel ve toplumsal sorunlara duyarlılık göstererek sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasına destek olurlar. Toplumsal duyarlılığa sahip bireylerin yetiştirilmesi, vatandaşlık eğitiminin amacına ulaşmasını sağlayarak daha bilinçli, adil, sorumlu ve aktif vatandaşların oluşmasına zemin hazırlar. Bu bağlamda, söz konusu çalışmanın ders kitaplarının bu hedefe ne ölçüde hizmet ettiğini ortaya koyması; eğitim bilimciler ve müfredat geliştiricilere yol gösterici nitelikte veriler sunarak, toplumsal sorunlara karşı bilinçli bireylerin yetiştirilmesine katkı sağlama potansiyeline sahiptir. Bu doğrultuda bu araştırmanın temel problemi “2024 SBDÖP çerçevesinde 5. sınıf ders kitaplarında toplumsal sorunlar nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın temel problemi çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanında hangi toplumsal sorunlar yer almaktadır?
2. “Evimiz Dünya” öğrenme alanında hangi toplumsal sorunlar yer almaktadır?
3. “Ortak Mirasımız” öğrenme alanında hangi toplumsal sorunlar yer almaktadır?
4. “Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanında hangi toplumsal sorunlar yer almaktadır?
5. “Hayatımızda Ekonomi” öğrenme alanında hangi toplumsal sorunlar yer almaktadır?

6. “Teknoloji ve Sosyal Bilgiler” öğrenme alanında hangi toplumsal sorunlar yer almaktadır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma, bireylerin ya da insan gruplarının görüşlerinin alınması veya çeşitli belgelerin incelenmesi yoluyla verilerin toplanmasını ve yorumlanmasını amaçlar (Creswell, 2013). Merriam’a (2013) göre nitel araştırma, araştırmacının süreç boyunca tümevarımsal bir yaklaşım benimsediği, görüşmeler, gözlemler, belgeler ve araştırmacı notlarının veri toplama aracı olarak kullanıldığı, anlamı keşfetmeye ve yorumlamaya odaklanan, ayrıntılı betimlemelerin yer aldığı bir araştırma türüdür. Araştırma kapsamında, 2024 SBDÖP doğrultusunda 5. sınıf ders kitapları incelendiğinden nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmada, Maarif Modeli çerçevesinde yeniden düzenlenen 2024 SBDÖP kapsamında yer alan 5. sınıf ders kitaplarının incelenmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla, güncellenen SBDÖP temel alınarak araştırmanın veri kaynağı oluşturulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Doküman inceleme yöntemi; makale, mektup, günlük, dergi, bilimsel makale, otobiyografi ve biyografi gibi belgelerin incelenerek veri elde edilmesini sağlayan bir tekniktir (Creswell, 2013). Bu yöntem, araştırmanın veri setini oluşturan birincil ya da ikincil kaynaklardan elde edilen belgelerin sistemli bir şekilde toplanması, analiz edilmesi ve değerlendirilmesi sürecini kapsar. Hem basılı hem de dijital materyallerin detaylı olarak ele alındığı bu süreçte, veriler bilimsel bilgi üretimine katkı sağlayacak biçimde anlamlandırılır ve yorumlanır. Doküman inceleme yöntemi, belgelerde yer alan bilgilerin tespiti, seçimi, çözümlemesi ve bütüncül bir bakış açısıyla sentezlenmesini içeren analitik bir yaklaşımı gerektirir (Bowen, 2009). Araştırmanın temel veri kaynağını ise 2024 yılında Maarif Modeli kapsamında güncellenen SBDÖP’na göre hazırlanmış 5. sınıf ders kitapları oluşturmaktadır (Ol, C. G., Yılmaz, F. G., Demirezer, H., Polat, M., Akpınar, M., Evin, Ö., Çelebi, T. S., & Yabansu, Y. [2024]. *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Ders Kitabı 5. Sosyal Bilgiler* [1. Kitap ve 2. Kitap], Korza Yayıncılık). Bu süreçte izlenen adımlar aşağıda belirtilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013):

Dokümana Ulaşım: SBDÖP, Millî Eğitim Bakanlığının resmî web sitesi üzerinden erişilmiştir.

Kaynağın Güvenilirliğinin Değerlendirilmesi: Dokümanın, Millî Eğitim Bakanlığının resmi web sitesinde yayımlanmış olması, kaynağın güvenilirliğini ve özgünlüğünü garanti etmiştir.

İçeriğin Analizi: Öğretim programındaki veriler, araştırma soruları ile ilişkilendirilerek ayrıntılı bir inceleme gerçekleştirilmiştir.

Kapsamın Belirlenmesi: Araştırmada ders kitabında yer alan tüm öğrenme alanlarının içeriği ayrıntılı şekilde analiz edilmiştir.

Tema ve Kategorilerin Oluşturulması: Elde edilen veriler doğrultusunda araştırma sorularına uygun kategoriler belirlenmiş ve analiz süreci bu yapı çerçevesinde şekillendirilmiştir.

Güvenirlilik, araştırmada incelenen verilerin farklı araştırmacılar tarafından analiz edilip elde edilen sonuçların karşılaştırılması sürecidir (Coolican, 2009). Bu çalışmada veriler her iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı analiz edilmiş ve elde edilen bulgular karşılaştırılmıştır. Araştırmacılar, farklılık gösteren sonuçları birlikte değerlendirerek ortak bir karara ulaşmışlardır. Patton (2014), alanyazında bu yaklaşımı “analizci üçgenlemesi” olarak tanımlamaktadır. Analizci üçgenlemesi, aynı verilerin birden fazla araştırmacı tarafından incelenip sonuçların karşılaştırılması yöntemidir. Ayrıca bu çalışmada güvenirliği artırmak amacıyla Miles ve Huberman’ın (1994) geliştirdiği güvenirlik formülü kullanılmıştır (Uzlaşma Yüzdesi(P):Görüş Birliği(Na)/(Görüş Birliği(Na)+Görüş Ayrılığı(Nd))x100). $58/58+5 \times 100=92,06$ şeklinde hesaplanan bu oran, araştırmacının güvenirliğini desteklemektedir. Geçerlik ise aynı verilere ilişkin farklı araştırmacıların benzer sonuçlara ulaşması durumudur (Coolican, 2009). Bu araştırmada, araştırmacıların elde ettikleri verilerden benzer çıkarımlar yapmaları, çalışmanın geçerliğini sağlamıştır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada, verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, fikirler, görüşler ve çeşitli dokümanlardaki metin ve söylemlerin incelenerek anlamlarının ortaya çıkarılması ve bu anlamların sistemli bir şekilde sunulmasını amaçlayan bir tekniktir (Coolican, 2009). Cohen vd.’ne (2002) göre içerik analizi; belgeler, görüşme transkriptleri, medya ürünleri ve kişisel röportajlar gibi yazılı materyallerin incelenmesinde etkili bir yöntem olup, özellikle kapsamlı metinlerin analizinde önemli avantajlar sunmaktadır. Yöntemin sistematik ve kural temelli yapısı, bilgisayar destekli analizlerin yapılmasına da olanak tanır. İçerik analizi yöntemi, metinleri çözümleyerek özetlemeyi, önceden belirlenmiş kategoriler ve ortaya çıkan temalar doğrultusunda verileri değerlendirmeyi hedefler. Bu araştırmada, 2024 SBDÖP kapsamında hazırlanan 5. sınıf ders kitaplarında yer alan toplumsal sorunların incelenmesi amacıyla içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. Verilerin analizi sırasında Yazıcı ve Arıbaş (2011) ve Yıldırım-Aykurt (2020) tarafından ileri sürülen toplumsal sorun başlıkları ölçüt olarak kabul edilmiş olup bu ölçütlere Tablo 1’de yer verilmektedir:

Tablo 1. Toplumsal Sorunlarla İlgili Ölçüt Tablosu

Terör	İrkçılık
Şiddet	Aşırı nüfus artışı
Ekonomik krizler	Suç oranlarının yükselmesi
Psikolojik sıkıntılar	Çocuk istismarı
İşsizlik	Göç hareketleri
Güven sorunları	Sağlık sorunları

Açlık	Eğitim sorunları
Yoksulluk	Enerji krizi
Çevre kirliliği	Küreselleşme
Teknolojik değişim	Bağımlılıklar

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın temel problemi çerçevesinde şekillenen alt problemlere ilişkin bulgulara ve yorumlarına yer verilmektedir.

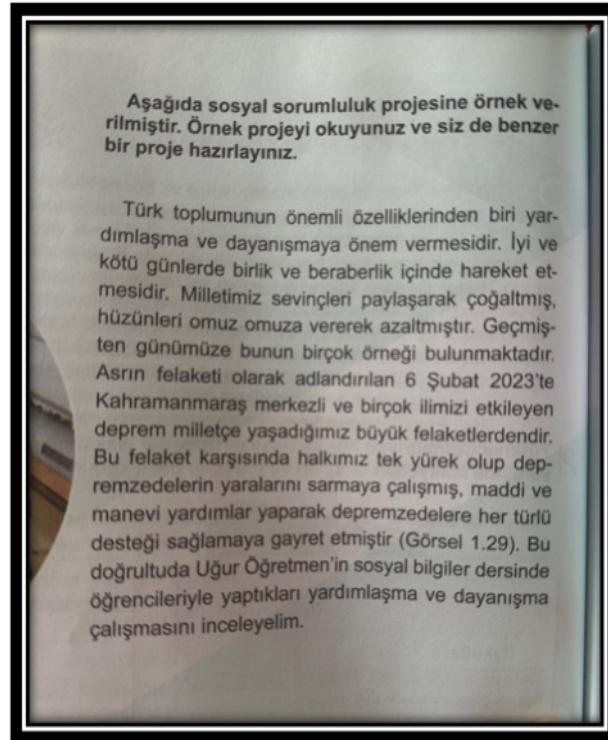
Birlikte Yaşamak Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın birinci alt problemine ilişkin bulgulara ve yorumlara aşağıda yer verilmektedir.

Tablo 2. Birlikte Yaşamak Öğrenme Alanında Yer Alan Toplumsal Sorunlar

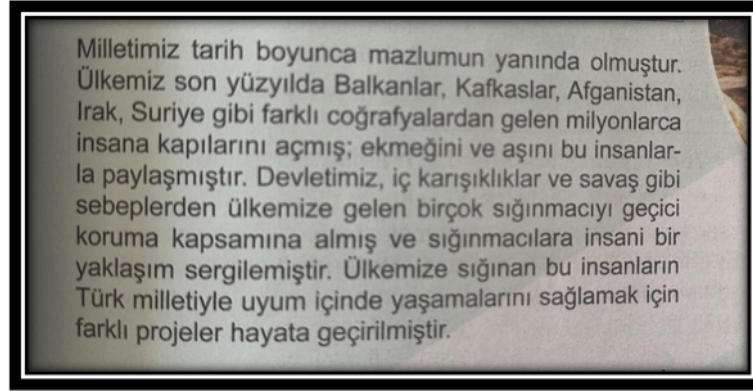
<i>Kategori</i>	<i>Sayfa Numarası</i>	<i>f</i>
Kültürel Yozlaşma	16	1
Göç	29	1
Sığınmacı	29	1
Savaş	29	1
Deprem	36, 37, 38, 40	4
<i>Toplam</i>		7

Tablo 2 incelendiğinde “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanında en fazla doğal afetlerden biri olan depreme (f=4) yer verildiği görülmektedir. Depremi, kültürel yozlaşma (f=1), göç (f=1) ve sığınmacı (f=1) gibi toplumsal sorunlar takip etmektedir. Bu durum, bu öğrenme alanında özellikle depreme dikkat çekildiğini ve ders kitabında kültürel yozlaşma, göç, sığınmacılık ve savaş gibi diğer toplumsal sorunlara da yer verildiğini göstermektedir.

Şekil 1. Doğal afet temasına ilişkin örnek metin (s. 36)

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yapılan incelemede, deprem kategorisinde özellikle 6 Şubat 2023'te Türkiye'nin dokuz ilinde meydana gelen büyük depremden bahsedildiği gözlemlenmiştir. İlgili örnek metinde, deprem sonrası halkın birbirine sıkı bir şekilde kenetlendiği ve dayanışma gösterdiği vurgulanmıştır.

Şekil 2. Savaş, göç ve sığınmacı kategorisine ilişkin örnek metin (s. 29)

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki örnek metinde, savaş, sığınmacı ve göç konularına yer verildiği gözlemlenmiştir. Metinde, göç nedeniyle Türkiye'ye gelen sığınmacılara ülkenin kucak açtığı ifade edilmiştir.

Evimiz Dünya Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

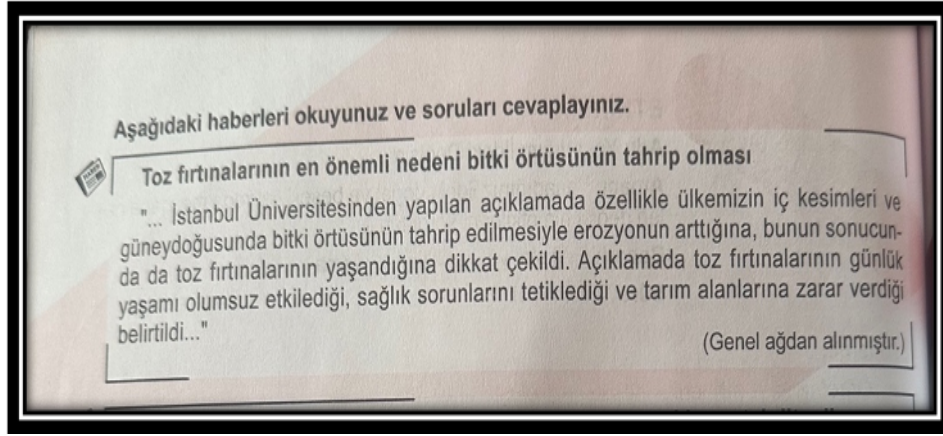
Bu araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin bulgulara ve yorumlara aşağıda yer verilmektedir.

Tablo 3. Evimizde Dünya Öğrenme Alanında Yer Alan Toplumsal Sorunlar

Tema	Kategori	Sayfa Numarası	f
Afetler	Sel	65, 68, 72, 75, 96	25
	Erozyon	66, 72, 74, 76, 77, 79, 96	
	Çığ	72, 75, 96	
	Kuraklaşma	67, 73, 76	
	Heyelan	72, 75	
	Hortum	76, 66	
	Orman yangını	74	
	Deprem	62	
Kirlilik	Su kirliliği	67	3
	Hava kirliliği	59	
	Çevre kirliliği	62	
Küresel Isınma	Küresel ısınma	59,62	3
	Canlı türlerinin yok oluşu	60	
Diğer	Nüfus artışı	62, 71, 72, 74	7
	Trafik	59	
	Savaş	82	
	Göç	62	
Toplam			38

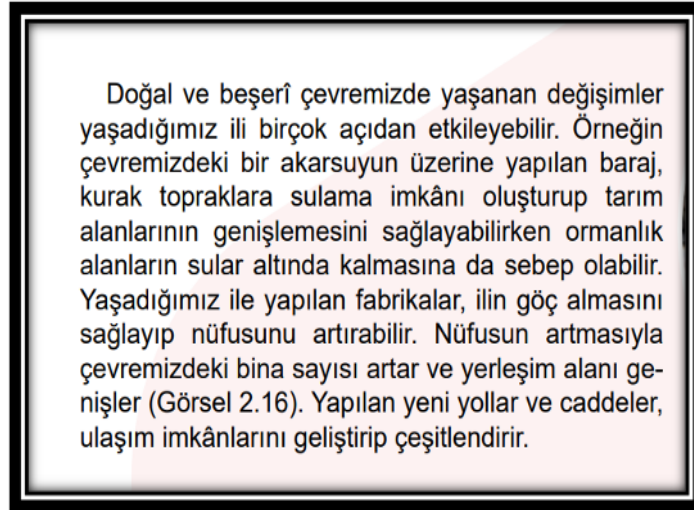
Yukarıda yer alan Tablo 3 incelendiğinde “Evimiz Dünya” öğrenme alanında en çok doğal afetlere (f=25) yer verildiği görülmektedir. Afetler teması altında sırasıyla erozyon (f=7), sel (f=5), çığ

(f=3), kuraklaşma (f=3), heyelan (f=2), hortum (f=2) ve orman yangını (f=1) kategorilerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu öğrenme alanında afetlerden sonra, kirlilik (f=3) teması en çok vurgulanan toplumsal sorun olmuştur. Ayrıca, diğer teması altında yer alan nüfus artışı (f=4) kategorisinin de önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır.

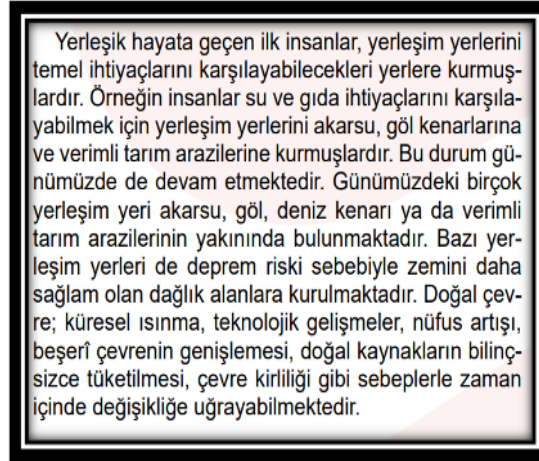
Şekil 3. Erozyon kategorisine ilişkin örnek metin (s. 66)

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelendiğinde yukarıdaki örnek metinde erozyon kategorisine yer verilmiştir. İlgili metinde, bitki örtüsünün tahrip edilmesi sonucu erozyonun arttığına ve bunun sonucunda toz fırtınalarının yaşandığına dikkat çekilmiştir.

Şekil 4. Sel, nüfus artışı ve göç kategorisine ilişkin örnek metin (s. 65)

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan yukarıdaki örnek metinde sel, nüfus artışı, göç kategorilerine yer verildiği görülmektedir. Metinde baraj yapımıyla kurak toprakların sulama imkânı oluşturduğundan tarım alanların genişlemesi, ormanlık alanların su altında kalmasına sebep olduğu belirtilmiştir. Yaşanılan yerde fabrikaların sayısının artmasının bölgedeki nüfusun artmasına da olanak sağladığı ifade edilmiştir.

Şekil 5. Deprem, küresel ısınma, nüfus artışı, çevre kirliliği kategorilerine ilişkin örnek metin (s. 62)

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ilgili örnek metinde deprem, küresel ısınma, nüfus artışı, çevre kirliliği gibi toplumsal sorunlar üzerinde durulduğu görülmektedir. Tüm bu sorunların birbirine olan etkisi ifade edilmiştir.

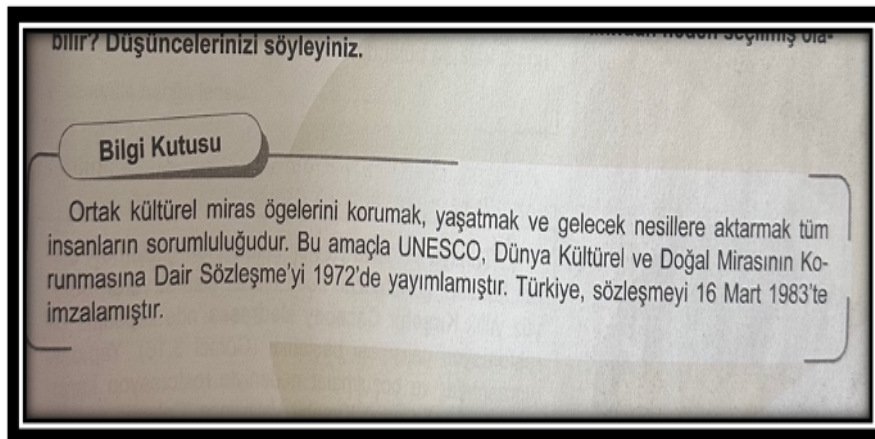
Ortak Mirasımız Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin bulgulara ve yorumlara aşağıda yer verilmektedir.

Tablo 4. Ortak Mirasımız Öğrenme Alanında Yer Alan Toplumsal Sorunlar

Kategori	Sayfa Numarası	f
Kültürel mirasa duyarlılık	105, 134, 142,	3
Tarihi eser tahribatı	106	1
Toplam		4

Tablo 4 incelendiğinde “Evimiz Dünya” öğrenme alanında en fazla doğal afetlere (f=25) odaklanıldığı görülmektedir. Afetler teması içinde sırasıyla erozyon (f=7), sel (f=5), çığ (f=3), kuraklaşma (f=3), heyelan (f=2), hortum (f=2) ve orman yangını (f=1) kategorilerinin öne çıktığı tespit edilmiştir. Afetlerden sonra, kirlilik (f=3) teması dikkat çekerken, diğer temasında yer alan nüfus artışı (f=4) kategorisinin de önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır.

Şekil 6. Kültürel miras öğelerinin korunmasına ilişkin örnek metin (s.105)

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelendiğinde yukarıdaki örnek metinde kültürel miras öğelerinin korunması gerektiği ve bu konunun bireylerin sorumluluğunda olduğu belirtilmiştir.

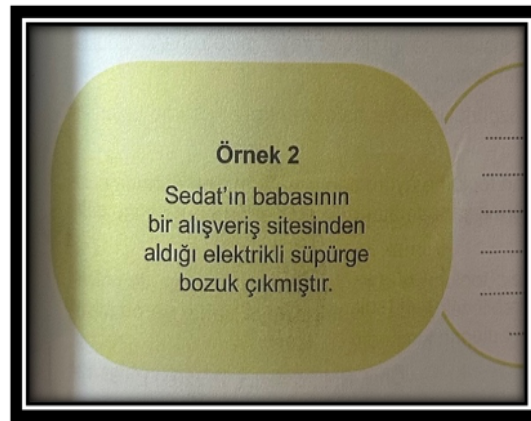
Yaşayan Demokrasimiz Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın dördüncü alt problemine ilişkin bulgulara ve yorumlara aşağıda yer verilmektedir.

Tablo 5. Yaşayan Demokrasimiz Öğrenme Alanında Yer Alan Toplumsal Sorunlar

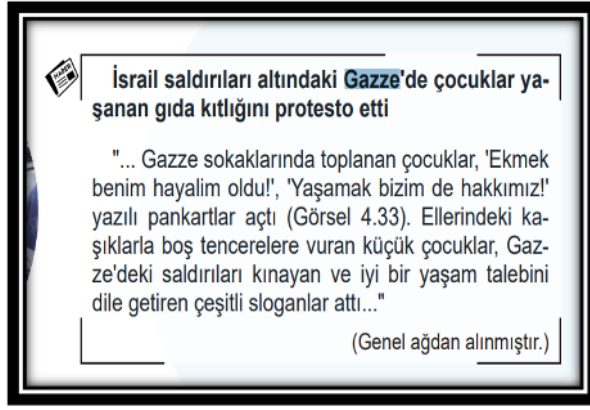
<i>Tema</i>	<i>Kategori</i>	<i>Sayfa Numarası</i>	<i>f</i>
Kirlilik	Çevre kirliliği	50, 51, 65, 64	6
	Hava kirliliği	30	
	Su kirliliği	30	
Kişisel Haklar	Hak ihlali	37	7
	Din ve vicdan özgürlüğü	40	
	Engelli yolu	50	
	Tüketici sorunu	25, 27, 30, 64	
Diğer	Kültürel mirasa saygısızlık	25	12
	Salgın hastalık	30, 35, 38	
	Siber zorbalık	30	
	Nüfus artışı	30	
	Trafik	30,64	
	Evsizler	39	
	Savaş	40	
	Erozyon	56	
	Yoksulluk	56	
Toplam			25

Tablo 5 incelendiğinde, “Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanında en fazla tekrar edilen temanın kişisel haklar ($f=7$) olduğu gözlemlenmiştir. Bu tema altında ise en fazla vurgulanan kategori, tüketicilerin karşılaştığı çeşitli sorunlar olmuştur. Kişisel haklar temasından sonra ise kirlilik ($f=6$) teması öne çıkmaktadır. Kirlilik teması içinde de en çok işlenen kategori, çevre kirliliği ($f=4$) olmuştur.

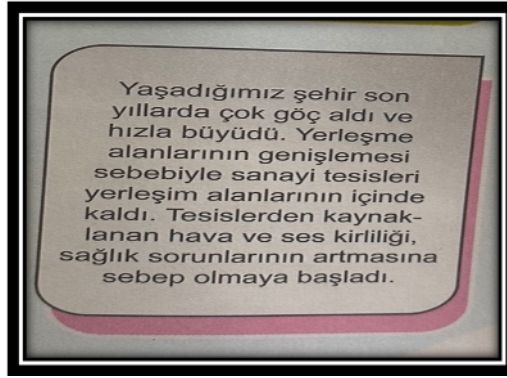
Şekil 7. Tüketici sorunlarına ilişkin örnek metin (s. 25)

5. sınıf ders kitabı incelendiğinde ilgili örnekte tüketici sorunlarına yer verildiği görülmektedir. Sedat isimli bir öğrencinin babasının aldığı süpürge bozuk çıkması örneği ile teknolojik bir toplumsal soruna dikkat çekilmektedir.

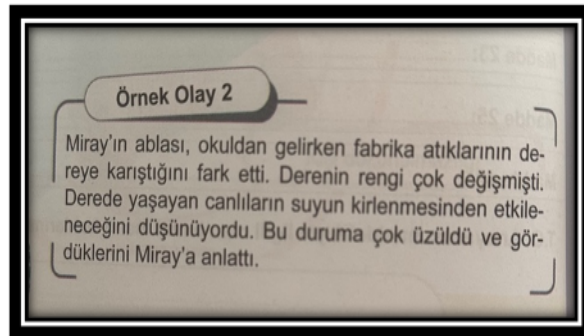
Şekil 8. Yaşam hakkının ihlaline ilişkin örnek metin (s. 40)

Ders kitabında yer alan bu örnekte, bir hak olan yaşam hakkı üzerinde durulmuştur. İlgili metinde Gazze'de yaşanan insanlık suçuna değinildiği görülmektedir. Bu konuda öğrencilerin ellerinde kaşıkla boş tencerelere vurup konuya dikkat çekmeye çalıştıkları belirtilmiştir.

Şekil 9. Kirlilik temasına ilişkin örnek metin (s. 30)

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelendiğinde yukarıda yer alan örnek metinde kirlilik temasının yer aldığı görülmektedir. İlgili örnek metinde hızlı göç sonucu yerleşme alanlarının genişlediği, sanayi tesislerin yerleşme alanlarının içinde kaldığı, tesislerden kaynaklanan hava ve ses kirliliğinin oluşması üzerinde durulmuştur.

Şekil 10. Kirlilik temasına ilişkin örnek metin (s. 50)

Yukarıda yer alan örnek metinde fabrika atıklarının dereye karıştığını, derenin renginin çok değiştiğini ve deredeki canlılarının bu durumdan çok etkileneceğine yer verilmiştir.

Hayatımızda Ekonomi Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın beşinci alt problemine ilişkin bulgulara ve yorumlara aşağıda yer verilmektedir.

Tablo 6. Hayatımızdaki Ekonomi Öğrenme Alanında Yer Alan Toplumsal Sorunlar

<i>Tema</i>	<i>Kategori</i>	<i>Sayfa Numarası</i>	<i>f</i>
Küresel Isınma	İklim değişikliği	73, 112	8
	Doğal dengenin bozulması	73, 112	
	Bitki-hayvan soyu tükenmesi	73,112	
	Kuraklık	73, 112	
Kirlilik	Hava kirliliği	77,83	6
	Çevre kirliliği	78	
	Su kirliliği	75, 83, 112	
Diğer	İsraf	74, 79, 80, 81, 84	8
	Ormanların tahribatı	76, 83	
	Nüfus artışı	73	
Toplam			20

Tablo 6 incelendiğinde “Hayatımızda Ekonomi” öğrenme alanında en fazla tekrar edilen temanın küresel ısınma (f=8) olduğu görülmektedir. Küresel ısınma teması altında, iklim değişikliği (f=2), doğal dengenin bozulması (f=2), bitki ve hayvan türlerinin yok olması (f=2) ve kuraklık (f=2) gibi kategoriler yer almaktadır. Küresel ısınma temasını izleyen tema ise kirlilik (f=6) temasıdır. Kirlilik teması içerisinde en çok vurgulanan kirlilik türü ise su kirliliği (f=3) olmuştur. Ayrıca, diğer teması altında yer alan israf (f=5) kategorisi, ders kitabında israfın yanlış olduğu ve harcamaların yalnızca ihtiyaçlar doğrultusunda yapılması gerektiği üzerinde durulduğunu göstermektedir.

Dünya nüfusunun artması ve ihtiyaçların çoğalıp çeşitlenmesi ile doğal kaynaklara duyulan gereksinim de artmaktadır. Bu durum, günümüzde doğal kaynakların hızla tüketilmesine neden olmaktadır. Doğal kaynakların hızlı ve bilinçsiz tüketimi ile doğal dengenin bozulması, iklim değişikliği, kuraklık, bitki ve hayvan türlerinin yok olması gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu durum kaynakların israf edilmeden dikkatli ve verimli kullanımının önemini gündeme getirmektedir.

Şekil 11. Küresel ısınma temasına ilişkin örnek metin (s. 73)

"Dünya Su Günü, Birleşmiş Milletlerin aldığı bir karar ile 1993'ten bu yana her yıl 22 Mart'ta kutlanmaktadır. 22 Mart Dünya Su Günü'nün amacı, kısıtlı tatlı su kaynaklarının verimli kullanılması konusunda bireysel ve toplumsal bilinci yükseltmektir. Bu noktada sürdürülebilir çözümlerin öneminin vurgulanması için 22 Mart'ta birçok etkinlik düzenlenir."

Şekil 12. Küresel ısınma temasına ilişkin örnek metin (s. 112)

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelendiğinde belirtildiği gibi 73. ve 112. sayfalarda iklim değişikliği, kuraklık, bitki ve hayvan türlerinin yok olması, doğal dengenin bozulması ve nüfus artışına yer verildiği görülmektedir. Yukarıda yer alan örnek metinlerde, doğal kaynakların hızlıca

kullanılmasının yanlış bir eylem olduğu ve bu konuda hassasiyet oluşturulması gerektiği ifade edilmiştir.

Şekil 13. Su israfından korunmanın yollarına ilişkin örnek metin (s. 74)

5. sınıf ders kitabı incelendiğinde ilgili örnek metinde su israfından korunmanın yolları üzerinde durulmuştur. Örnek metinde bireysel olarak hassas davranarak su israfını engellenebileceği belirtilmektedir.

Teknoloji ve Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

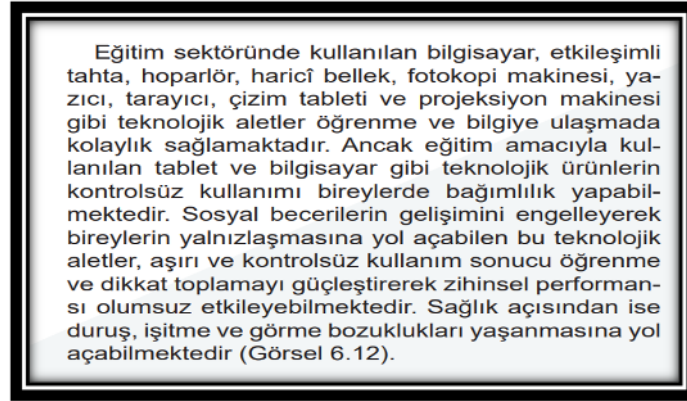
Bu araştırmanın beşinci alt problemine ilişkin bulgulara ve yorumlara aşağıda yer verilmektedir.

Tablo 7. Teknoloji ve Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanında Yer Alan Toplumsal Sorunlar

Tema	Kategori	Sayfa Numarası	f
Teknolojik	Radyasyon	129	12
	Konuşma becerisi	134	
	Duruş, işitme ve göz bozukluğu	125, 129	
	Siber suç	129, 130, 134	
	Yalnızlaşma	125	
	Zihinsel performans	125	
	Teknoloji bağımlılığı	125, 129	
	Davranış bozukluğu	129	
Kirlilik	Çevre kirliliği	124	3
	Hava kirliliği	124, 129	
Diğer	Salgın hastalık	124	2
	Trafik	124	
Toplam			17

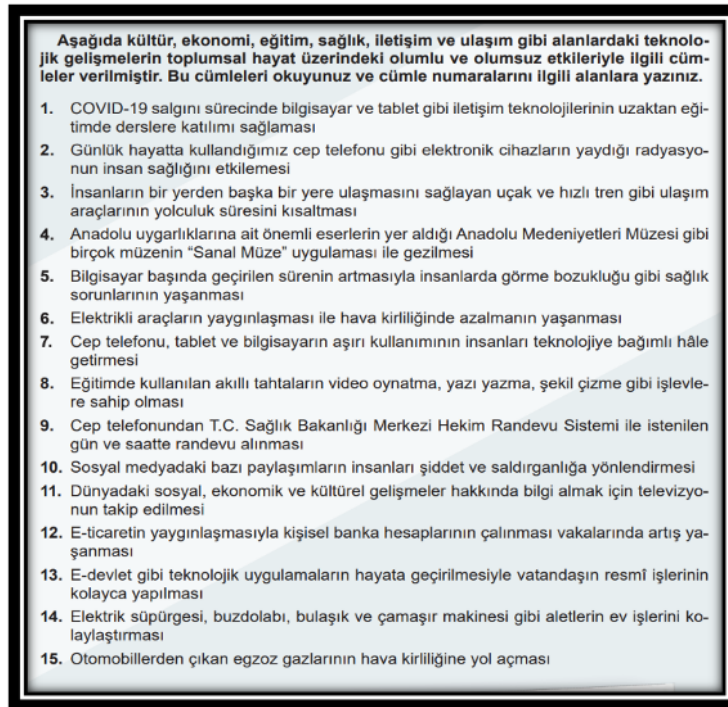
Tablo 7 incelendiğinde Teknoloji ve Sosyal Bilgiler öğrenme alanında en çok tekrarlanan tema teknoloji (f=12) temasıdır. Burada daha çok teknolojinin kötü etkileri üzerinde durulmuştur.

Teknolojinin siber suçları (f=3) ortaya çıkardığı, duruş, işitme ve göz bozukluğuna sebep olduğunu (f=2), küçük çocuklarda konuşma becerisinin (f=1) geç gelişebileceği, teknolojik aletlerin radyasyona (f=1) sebep olduğu ve bunların yanında da bireylerin yalnızlaşmaya (f=1) başladığı kategorileri dikkat çekmektedir. Teknoloji temasını kirlilik teması izlemektedir. Bu temanın içerisinde de hava kirliliği ve çevre kirliliği kategorilerinin oluştuğu görülmektedir.

Şekil 14. Teknolojinin kontrolsüz kullanımına ilişkin örnek metin (s. 125)

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelendiğinde ilgili örnek metinde, teknolojinin kontrolsüz kullanımının olumsuz sonuçlarına değinildiği görülmektedir. Sosyal becerileri zayıflatığı bireyleri yalnızlaştırdığı, öğrenme ve dikkat toplamayı zorlaştırdığı, duruş, işitme ve görme bozuklukları yarattığını belirtmiştir.

Şekil 15. Teknoloji temasına ilişkin örnek metin (s. 129)

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan yukarıdaki örnek metinde teknolojik aletlerden yayılan radyasyona, teknolojik aletlerin çok kullanılması sonucu görme bozukluğunun yaşanabilmesi,

teknoloji bağımlılığına sebep olması, sosyal medyada yer alan bazı paylaşımların şiddet ve saldırganlığa yönlendirmesi, e-ticaretle siber suçların olması gibi bilgilere yer verildiği görülmüştür.

Tartışma

Bu araştırmada, Maarif Modeli doğrultusunda hazırlanan 2024 SBDÖP'na göre düzenlenen 5. sınıf ders kitaplarının toplumsal sorunlar açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, ders kitaplarında en sık yer verilen toplumsal sorunların; doğal afetler, çevre kirliliği, kültürel yozlaşma, göç, sığınmacı problemleri, kültürel mirasa duyarlılık, kişisel hakların ihlali, küresel ısınma ve teknolojinin olumsuz etkileri olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın bu bölümünde, öncelikle öğrenme alanları ele alınacak, ardından genel sonuçlar ışığında değerlendirme ve tartışmalara yer verilecektir.

“Birlikte Yaşamak” öğrenme alanında, toplumsal bir sorun olarak depreme yer verildiği belirlenmiştir. Deprem temasını, kültürel yozlaşma, göç ve sığınmacılarla ilgili toplumsal sorunların takip ettiği görülmüştür. Vapur (2024) tarafından yapılan araştırmada ise, 2018 SBDÖP'na göre hazırlanan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında, “Birey ve Toplum” öğrenme alanında en sık karşılaşılan sorunun doğal afetler olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, haksız kazanç, teknolojinin zararları, doğa temizliği, salgın hastalıklar, çevre kirliliği, iklim değişikliği, anti-demokratik uygulamalar, çocuk işçiliği ve çarpık sanayileşme gibi konuların da bu öğrenme alanında toplumsal sorunlar olarak ele alındığı görülmüştür. Yapılan bu değerlendirmeler, ders kitaplarında yer verilen toplumsal sorunların zamanla değişiklik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu değişimin, toplumda meydana gelen güncel sorunların etkisiyle şekillendiği söylenebilir. Ayrıca Sabancı vd.'nin (2017) çalışmasında, depremin yerin yapısıyla ilgili ve göçün de beşerî sorunlardan nüfus ile ilgili sorunlardan biri olduğu ifade edilmiştir. Özey (2011) de çalışmasında, göç sorununu nüfus ile ilgili sorunlar içerisinde değerlendirmektedir. Alanyazında bu çalışmaların sonuçlarının bu çalışmadan elde edilen sonuçlarla benzer toplumsal sorunlar olduğu görülmektedir.

“Evimiz Dünya” öğrenme alanında, toplumsal bir sorun olarak en çok doğal afetlere yer verildiği tespit edilmiştir. Bu tema kapsamında erozyon, sel, çığ, kuraklık, heyelan, hortum ve orman yangınları gibi afet türlerine değinilmiştir. Doğal afetleri takip eden bir diğer önemli tema ise kirliliktir. Kirlilik teması; su kirliliği, hava kirliliği ve çevre kirliliği kategorileriyle ele alınmıştır. Ayrıca diğer teması altında yer alan yoğun nüfus artışı kategorisinin de dikkat çeken toplumsal sorunlardan biri olduğu görülmektedir. Vapur (2024) tarafından yapılan çalışmada ise, 2018 SBDÖP'na göre hazırlanan 5. sınıf ders kitabında, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında doğal afetler ve çevre sorunlarının en çok üzerinde durulan toplumsal sorunlar olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, her iki öğretim programına göre hazırlanan ders kitaplarında benzer toplumsal sorunlara yer verildiğini göstermektedir. Sabancı vd. (2017) çalışmasında, çevre kirliliğinin beşerî sorunlar içerisinde yer aldığını,

hava kirliliğinin yerleşmeyle alakalı bir sorun olduğunu ve orman tahribatının doğal sorunlar içinde yer aldığını belirtmektedirler. Özey (2011) çalışmasında, erozyonun toprak, bitki örtüsü ve zoocoğrafya, sel, çığ, hortum ve kuraklığı iklim özelliklerinden kaynaklanan sorunlara, orman yangınına ormancılık ve balıkçılıkla ilgili, çevre kirliliğini yerleşmeyle ilgili sorunlar içerisinde değerlendirmiştir. Özgen ve Kahyaoğlu (2012) çalışmasında, su, toprak ve hava kirliliğini çevre kirliliği içerisinde almıştır. Tüm bu bilgiler ışığında, sosyal bilgiler ders kitaplarında tespit edilen toplumsal sorunların alanyazında yer alan çalışmalarla örtüştüğü söylenebilir.

“Ortak Mirasımız” öğrenme alanında, en fazla vurgulanan toplumsal sorunun kültürel mirasa duyarlılık olduğu belirlenmiştir. Bu temayı, tarihi eserlerin korunmasına yönelik toplumsal sorun takip etmektedir. Vapur (2024) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise, 2018 SBDÖP’na göre hazırlanan 5. sınıf ders kitabında, “Kültür ve Miras” öğrenme alanında herhangi bir toplumsal soruna yer verilmediği tespit edilmiştir. Bu durum, Maarif Modeli doğrultusunda hazırlanan 2024 SBDÖP’nda, kültürel mirasa duyarlı bireyler yetiştirmeye daha fazla önem verildiğini göstermektedir.

“Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanında, en sık ele alınan toplumsal sorunun kişisel haklar teması olduğu belirlenmiştir. Bu tema içerisinde özellikle tüketicilerin karşılaştığı çeşitli sorunlar kategorisinin ön planda olduğu görülmüştür. Kişisel haklar temasını ise kirlilik teması takip etmektedir ve bu kapsamda en çok üzerinde durulan konu çevre kirliliği olmuştur. Vapur (2024) tarafından yapılan çalışmada ise 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’na göre hazırlanan 5. sınıf ders kitabında, “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında yalnızca doğal afet konusuna toplumsal bir sorun olarak yer verildiği tespit edilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, 2024 Maarif Modeli temel alınarak hazırlanan ders kitabında toplumsal sorunlara daha geniş bir yer ayrıldığı söylenebilir. Sabancı vd. (2017) ve Özey’e (2011) göre hak ihlalleri, adalet ile ilgili toplumsal sorunlar içerisinde yer almaktadır. Bu durum nüfusla ilgili sorunlar içerisinde değerlendirilebilir. Aynı şekilde tüketici sorunları da ticaret ile ilgili toplumsal sorunlar içerisinde yer almaktadır. Tüm bu bilgilere ışığında 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan toplumsal sorunların alanyazınla örtüştüğü görülmektedir.

“Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanında, en fazla vurgulanan toplumsal sorunun küresel ısınma teması olduğu belirlenmiştir. Bu tema kapsamında iklim değişikliği, doğal dengenin bozulması, bitki ve hayvan türlerinin yok olması ve kuraklık gibi konulara yer verilmiştir. Küresel ısınma temasını, kirlilik teması takip etmekte olup bu başlık altında en sık ele alınan sorunun su kirliliği olduğu görülmüştür. Ayrıca, diğer teması altında israf konusunun da dikkat çektiği tespit edilmiştir. Vapur (2024) tarafından yapılan çalışmada ise, 2018 SBDÖP’na göre hazırlanan 5. sınıf ders kitabında, “Üretim, Tüketim ve Dağıtım” öğrenme alanında yalnızca bir toplumsal soruna yer verildiği görülmüştür. Bu bulgular, 2024 Maarif Modeli temel alınarak hazırlanan ders kitabında toplumsal sorunlara daha geniş kapsamda yer verildiğini ortaya koymaktadır. Sabancı vd. (2017) ve Özey’e (2011) göre küresel ısınma,

iklim özelliklerinden kaynaklanan toplumsal sorunlar içerisine girmektedir. Sabancı vd.'nin (2017) çalışmasında, çevre kirliliğinin beşerî sorunlar içerisinde yer aldığı, hava kirliliğinin yerleşmeyle alakalı bir sorun olduğu ve orman tahribatının doğal sorunlar içinde yer aldığı belirtilmektedir. Özgen ve Kahyaoğlu'ya (2012) göre küresel ısınma, iklimik bir boyut içerisinde yer almaktadır. Tüm bu bilgiler değerlendirdiğinde 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında tespit edilen toplumsal sorunların alanyazında yer alan sorunlarla örtüştüğü görülmektedir.

“Teknoloji ve Sosyal Bilgiler” öğrenme alanında, en sık ele alınan toplumsal sorunun teknoloji teması olduğu tespit edilmiştir. Bu tema özellikle teknolojinin olumsuz etkilerine odaklanmakta olup, siber suçlar, duruş bozuklukları, işitme ve görme problemleri, küçük çocuklarda konuşma becerisinin geç gelişmesi, radyasyon ve yalnızlaşma gibi kategorileri içermektedir. Teknoloji temasını takip eden diğer önemli konu ise kirlilik temasıdır. Bu tema kapsamında hava kirliliği ile çevre kirliliği konularına yer verilmiştir. Vapur (2024) tarafından yapılan araştırmada ise, 2018 SBDÖP’na göre hazırlanan 5. sınıf ders kitabında, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan asılsız haberler, teknoloji bağımlılığı, siber suçlar, dolandırıcılık ve yalnızlaşma gibi toplumsal sorunların ele alındığı görülmüştür. Şahin (2022) tarafından da vurgulandığı üzere, sosyal bilgiler eğitimi kapsamında öğrencilerin sosyo-bilimsel konularla ilgili argüman oluşturma becerileri ile insan sağlığı ve teknoloji ilişkisini analiz etmeleri önem arz etmektedir. Bu sonuçlar, her iki programa göre hazırlanan ders kitaplarında benzer toplumsal sorunların işlendiğini göstermektedir. Özey (2011) ve Sabancı vd.'nin (2017) çalışmalarında da teknolojinin birey üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler içinde teknoloji bağımlılığı, iletişimsizlik ve ulaşım ile ilgili sorunlar ortaya çıkardığı belirtilmektedir. Şahin ve Kaya (2024) tarafından yapılan çalışmada da öğretmen adaylarının insan hakları ve özgürlükler bağlamında teknolojik gelişmelerin birey yaşamına etkilerine yönelik argümanları incelenmiş; dijitalleşmenin bireysel ve toplumsal düzeyde olası sonuçlarına ilişkin duyarlılıklar geliştirmenin sosyal bilgiler eğitiminin önemli bir boyutu olduğu ortaya konmuştur. Buna göre alanyazındaki bu çalışmaların sonuçların bu araştırmadan elde edilen sonuçlar ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Çalışma kapsamında tüm öğrenme alanlarından elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, en sık karşılaşılan toplumsal sorunların doğal afetler, kirlilik, kültürel yozlaşma, göç, sığınmacı sorunları, kültürel mirasa duyarlılık, kişisel hakların ihlali, küresel ısınma ve teknolojinin olumsuz etkileri olduğu görülmüştür. Sabancı vd. (2017) yaptıkları çalışmada, dünya genelinde nüfus artışı ve iklim değişikliğine bağlı sorunları en önemli küresel problemler olarak tanımlamış ve Türkiye’de ise yerleşim ve iklim kaynaklı sorunların ön planda olduğunu belirtmişlerdir. Yolcu vd. (2017) ise mülteci sorunu, eğitimsizlik, inanç ve fikir çatışmaları, terör, yoksulluk, işsizlik ve toplumsal duyarsızlıkları önemli toplumsal sorunlar arasında göstermiştir. Aydemir (2020) çalışmasında, öğrencilerin en fazla saygısızlık, çevre kirliliği, teknoloji bağımlılığı, kadına şiddet, eğitim sorunları ve adaletsizlik gibi

konulara dikkat çektiğini ortaya koymuştur. İbret vd. (2016) ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eğitim, işsizlik, terör, demokrasi, kültürel yozlaşma, adalet ve ayrımcılık gibi meseleleri toplumsal sorunlar olarak değerlendirdiğini tespit etmiştir. İbret vd. (2022) başka bir çalışmada ise öğretmenler, işsizlik, terör ve mülteci sorunlarını en önemli toplumsal problemler arasında göstermiştir. Şahin (2021) ise sosyal bilgiler eğitiminde toplumsal konulara yer verilmesinin öğrencilerde eleştirel düşünme, duyarlılık geliştirme ve farkındalık kazandırma açısından önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu bulgular ışığında, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında çevresel sorunlar, doğal afetler, kirlilik, küresel ısınma, göç ve sığınmacı meseleleri, kültürel yozlaşma, kişisel hakların ihlali ve teknolojinin olumsuz etkileri en çok vurgulanan toplumsal sorunlar arasında yer almaktadır. Alanyazında ise çevre kirliliği, mülteci sorunu, kültürel yozlaşma, teknoloji bağımlılığı ve adalet gibi sorunlara dikkat çekildiği görülmektedir. Ancak alanyazındaki bulgular ile bu çalışmanın sonuçları arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğal afetler ön planda tutulurken, alanyazında eğitim, toplumsal değerler, şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı gibi konuların daha fazla ele alındığı gözlemlenmiştir. Genel olarak, ders kitabında çevresel ve teknolojik sorunlara ağırlık verilirken alanyazında toplumsal değerler ve eğitim gibi alanlar daha geniş bir bakış açısıyla incelenmiştir.

Sonuç

Çalışma kapsamında tüm öğrenme alanlarından elde edilen veriler incelendiğinde en yaygın toplumsal sorunların doğal afetler, çevre kirliliği, kültürel yozlaşma, göç ve sığınmacı meseleleri, kültürel mirasa duyarlılık eksikliği, kişisel hakların ihlali, küresel ısınma ve teknolojinin olumsuz etkileri olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, ders kitaplarında toplumsal sorunlara eşit düzeyde yer verilmediği de gözlemlenmiştir. Özellikle “Evimiz Dünya” öğrenme alanında bu konulara daha geniş kapsamda yer ayrılırken, “Ortak Mirasımız” öğrenme alanında bu sorunların daha sınırlı bir şekilde ele alındığı tespit edilmiştir.

Bu çalışma çerçevesinde yapılabilecek öneriler şu şekildedir:

1. Toplumsal sorunlar, toplumsal değişimler ve güncel gelişmeler doğrultusunda ders kitaplarına dâhil edilmelidir. Ancak bu sorunların hayatla bağdaşmadığı şekilde, soyut bir biçimde yer alması doğru değildir. Bu bağlamda işsizlik, ırkçılık terör, kadın cinayetleri, çocuk işçiliği ve sosyal adalet gibi toplumsal meselelerin ders kitaplarında yer alması önemlidir. Bu, öğrencilerin yaşadıkları topluma dair sorunları tanımalarına ve bu sorunlarla ilgili çözüm önerileri geliştirmelerine yardımcı olacaktır.
2. Bazı öğrenme alanlarında daha fazla, bazılarında ise daha az toplumsal sorun ele alındığı gözlemlenmiştir. Bu dağılımın daha dengeli ve eşit bir şekilde yapılması gerektiği söylenebilir.

3. Bu çalışmada yalnızca 5. sınıf ders kitabı incelenebilmiştir. 6. ve 7. sınıf ders kitapları henüz geliştirilmediğinden bu sınıfların kitapları üzerinde de ilerleyen zamanlarda bir inceleme yapılabilir.
4. Sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğretmen adayları ile ders kitaplarında hangi toplumsal sorunların yer alması gerektiğine dair nitel bir araştırma yapılması faydalı olacaktır. Bu sayede öğretmenlerin görüş ve önerileri doğrultusunda ders kitaplarının içeriği geliştirilebilir.

Kaynaklar

- Akdağ, H. & Taşkaya, S. M. (2011). Vatandaşlık ve insan hakları eğitiminin sosyal bilgiler öğretimindeki yeri. R. Turan & K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri* içinde (s. 293-318). Pegem Akademi.
- Aydemir, M. (2020). *Lise öğrencilerine göre günümüzün toplumsal sorunları, nedenleri, çözümleri ve gelecekteki muhtemel toplumsal sorunlar*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Bayrak, B. (2021). *7. sınıf sosyal bilgiler dersinde uygulanan değer odaklı etkinliklerin toplumsal sorunların kavranmasına etkisi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2002). *Research methods in education*. Routledge.
- Coolican, H. (2009). *Research methods and statistics psychology*. Hodder Education.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Ed.). Siyasal.
- Çoban, M. (2022). Sosyal/toplumsal sorunlar. Y. Saraç (Ed.), *TÜBİTAK sosyal bilimler ansiklopedisi* içinde (s. 2). TÜBİTAK Bilim.
- Doğanay, A. (2004). Sosyal bilgiler eğitiminin genel amaçları ne olmalıdır? *I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Kitabı* içinde (s. 204–215). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Erdem, A. R. (2010). Sınıf öğretmenlerinin karşılaştığı toplumsal sorunlar ve toplumsal sorunların performansına etkisi konusundaki görüşleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2), 147-163. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pauefd/issue/11115/132915> sayfasından erişilmiştir.
- Gömlüksiz M. N. & Cüro, E. (2011). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın toplumsal ihtiyaçları karşılama düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 190, 145–167. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36192/406917> sayfasından erişilmiştir.
- Güven, İ. (2005). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin meslekî gelişim ve yeterlikleri. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 60(10), 31-39.

- İbret, B. Ü., Karasu-Avcı, E., & Recepoğlu, S. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının toplumsal sorunların tespitine yönelik görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16[Usbes Özel Sayı II], 1295-1319. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/238620/sosyal-bilgiler-ogretmen-adaylarinin-toplumsal-sorunlarin-tespitine-yonelik-gorusleri> sayfasından erişilmiştir.
- İbret, B. Ü., Kaptan-İzmir, E., & Genç, İ. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin toplumsal sorun algılarının incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 11(3), 145-154. http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/12_esra_kaptan_145-154.pdf sayfasından erişilmiştir.
- İlter, E. (2019). Küreselleşme sürecinde ortaya çıkan toplumsal sorunlar ve sosyal politikalardaki değişimlerin incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(4), 989-1003. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1012721> sayfasından erişilmiştir.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü* (O. Akınhay & D. Kömürcü, Çev.). Bilim ve Sanat.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev. Ed.). Nobel.
- MEB. (2024). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı* (4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). <https://tymm.meb.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Özey, R. (2011). *Günümüz dünya sorunları*. Aktif.
- Özgen, N. & Kahyaoğlu, M. (2012). Yaşamsal mekânın bozulması. N. Özgen (Ed.), *Günümüz dünya sorunları: Disiplinlerarası bir yaklaşım içinde* (s. 71-105). Eğiten.
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. Sage.
- Poplin, D. (1978). *Social problems*, Scott, Foresman and company. Glenview.
- Sabancı, O., Faiz, M., & Akyol, C. (2017). Sekizinci sınıf öğrencilerinin küresel sorunlara yönelik görüşleri. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 8(28), CCCLXII-CCCXCIII. https://www.researchgate.net/publication/328760539_Sekizinci_Sinif_Ogrencilerinin_Kuresel_Sorunlara_Yonelik_Gorusleri sayfasından erişilmiştir.
- Şahin, C. T. (2021). Sosyal bilgiler eğitiminde toplumsal konuların öğretimi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 1429-1474. <https://doi.org/10.29299/kefad.919950>
- Şahin, C. T. (2022). Sosyal bilgiler lisans ve lisansüstü öğrencilerinin sosyo bilimsel konulara yönelik argümantasyon düzeyleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 51(236), 3031-3060. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.953144>

- Şahin, C. T. & Kaya, B. Ç. (2024). Evaluation of social studies pre-service teachers' arguments on socio-scientific issues in terms of human rights and freedoms. *Cukurova University Faculty of Education Journal*, 53(2), 624-651. <https://doi.org/10.14812/cuefd.1312792>
- Taşbaşı, A. N. (2011). *Taşımali eğitim ve toplumsal sorunlar*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Theodorson, G. A. & Theodorson, A. G. (1969). *A modern dictionary of sociology*. Barnes and Noble.
- Vapur, M. R. B. (2024). *Sosyal bilgiler ders kitaplarında toplumsal sorunların yerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Yazıcı, H. & Arıbaş, K. (2011). *Günümüz dünya sorunları*. Pegem Akademi.
- Yeşilyurt, E. (2016). Toplumsal sorunların çözümüne katkısı ve karşılaşılan engeller açısından duyuşsal alanın değerlendirilmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 237-308. http://kalemacademy.com/Cms_Data/Contents/KalemAcademyDB/Folders/SayiMakaleleri/~contents/R232DEF4R4Z3XECAN/2016_KALEMueibd10-makale-0006.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yıldırım-Aykurt, A. (2020). 21.yüzyılda sosyal sorunlar ve dezavantajlı gruplar. *Journal of Awareness*, 5(3), 427-448. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/joa/issue/56735/793509> sayfasından erişilmiştir.
- Yolcu, E., Karataş, T., & Turhan-Türkkan, B. (2017). Toplumsal sorunlara ilişkin farkındalık: Öğretmen adaylarına bakış. Ö. Demirel & S. Dinçer (Ed.), *Küreselleşen dünyada eğitim içinde* (s. 763-778). Pegem Akademi.
- Züngür, E. (2022). Temel eğitimde güncel sorunlar ve çözüm önerileri. *Kafdağı*, 7(2), 134-159. <https://doi.org/10.51469/kafdagı.1196721>

Extended Summary

Social problems affect a broad segment of society, leading to adverse social, economic, cultural, or environmental consequences. These issues can reduce individuals' quality of life, create social unrest, and should be regarded as common concerns that require solutions. Social studies, a field of education that draws from various social science disciplines, has a comprehensive curriculum designed to cultivate informed and responsible individuals. In this regard, incorporating social problems into the Social Studies Curriculum (SSC) aims to help students recognize these challenges and develop potential solutions.

This study aims to reveal the effect of addressing social problems at the primary school level on developing awareness and sensitivity in students. It is also important in terms of evaluating the extent to which the social studies course fulfills this mission. The content of the textbooks prepared in line with

the 2024 SSC will be examined and the extent to which social problems are included in the curriculum will be analyzed. This analysis aims to provide data that will contribute to the process of re-evaluating and developing educational policies. In addition, the study will determine the distribution of social problems in textbooks and make recommendations for the development of teaching materials. Raising individuals with social sensitivity is of great importance in terms of citizenship education. These individuals are not only aware of their own rights and responsibilities, but are also sensitive to the needs of society, injustices, environmental problems and the difficulties faced by different groups. This plays a critical role in achieving the basic goals of citizenship education. These individuals, who do not remain indifferent to social problems and participate in the process of producing solutions, contribute to the strengthening of democracy by developing an active citizenship approach. They also combat discrimination and help establish social justice by defending equality and human rights. Individuals with developed empathy and tolerance contribute to the construction of a peaceful society by respecting different views and lifestyles. Acting with social awareness, these individuals look out not only for their own interests but also for the common good of society; this forms the basis of a participatory and solidarity-based society.

The literature contains numerous studies examining social problems in the field of education (Aydemir, 2020; Bayrak, 2021; Erdem, 2010; İbret et al., 2016; İbret et al., 2022; Sabancı et al., 2017; Taşbaşı, 2011; Yolcu et al., 2017). However, a review of these studies reveals a gap in research focusing on how social problems are addressed in 5th-grade social studies textbooks prepared under the 2024 SSC. Based on this gap, the primary research question of this study is formulated as follows: "Which social problems are covered in 5th grade textbooks within the framework of the 2024 Social Studies Curriculum?"

The sub-research questions that guide this study are:

- Which social problems are covered in the "Living Together" learning domain?
- Which social problems are addressed in the "Our World" learning domain?
- Which social problems are examined in the "Our Common Heritage" learning domain?
- Which social problems are discussed in the "Our Living Democracy" learning domain?
- Which social problems are included in the "Economy in Our Lives" learning domain?
- Which social problems are covered in the "Technology and Social Studies" learning domain?

This study employed a qualitative research methodology. Qualitative research aims to collect and interpret data by obtaining individual perspectives or systematically analyzing various documents (Creswell, 2013). This study analyzed 5th grade social studies textbooks prepared within the 2024 SSC

framework, which was revised according to the Maarif Model. Accordingly, the primary data source for this research consisted of the revised SSC. Document analysis was used as the data collection method. This technique allows for data collection by examining written sources such as articles, journals, letters, magazines, academic studies, autobiographies, and biographies (Creswell, 2013). The study followed a systematic process of collecting, analyzing, and interpreting relevant documents. The content analysis method was applied to analyze the data. Content analysis is a technique that aims to examine the ideas, opinions, or textual content of various documents to uncover underlying meanings and systematically present these meanings (Coolican, 2009). The research process followed these steps (Yıldırım and Şimşek, 2013):

Accessing the Documents: The SSC was obtained from the official website of the Ministry of National Education.

Assessing the Source's Reliability: Since the document was retrieved from an official MEB source, its reliability and authenticity were ensured.

Analyzing the Content: The data in the curriculum were examined in detail based on the research questions.

Defining the Scope: The content of all learning domains in the 5th-grade textbook was thoroughly analyzed.

Creating Themes and Categories: Based on the collected data, themes and categories aligned with the research questions were identified, and the analysis process was structured accordingly.

The reliability of the research was ensured by having multiple researchers analyze the data separately and compare their findings (Coolican, 2009). In cases where discrepancies arose, researchers evaluated the data together to reach a consensus. Validity was achieved by ensuring researchers working with the same data arrived at similar conclusions (Coolican, 2009). The consistency of the analyses conducted by the researchers reinforced the validity of this study.

The study's findings indicated that the most frequently addressed social problems in the textbooks were natural disasters, environmental pollution, cultural degradation, migration and refugee issues, insensitivity to cultural heritage, violations of personal rights, global warming, and the adverse effects of technology. However, it was observed that these issues were not equally distributed across the textbooks. In particular, the "Our World" learning domain included a broader coverage of social problems, whereas the "Our Common Heritage" learning domain addressed these topics to a more limited extent.

Recommendations:

- Social problems should be integrated into textbooks in alignment with current developments and societal changes. However, these topics should be presented in ways that relate to students' daily lives. Contemporary issues such as unemployment, racism, terrorism, femicide, child labour, and social justice should be included in textbooks to encourage students to recognize the challenges in their society and develop potential solutions.
- The imbalance in how social problems is addressed across different learning domains should be rectified, ensuring equal representation of these topics in all areas.
- This study focuses solely on the 5th grade textbook. Future research should extend this analysis to the 6th and 7th grade textbooks once they are developed, allowing for a more comprehensive evaluation.
- Further qualitative studies should be conducted by gathering the perspectives of social studies teachers and teacher candidates to determine which social problems should be included in textbooks. This approach will help ensure that course content is more effective and inclusive, meeting the needs and expectations of educators.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, doküman incelemesine dayalı bir çalışma olduğu için etik kurul izni gerektirmemektedir.